

శ్రీ
ఆర్యవాణి

గ్రంథకర్త:

వైద్యవిద్వాన్, నారనాగనార్య

కోడూరు.

Printed at
the Vavilla Press, Madras
1939.

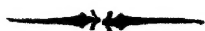
సదయఁడు నుపజ్ఞఁడు గవిసత్తమఁడు
సరసుఁ డస్తద్గురుఁడు వేద ఓ సత్కుటుంబు
నైన వేంకటకృష్ణ శరద్దాహ్వాయునకు
నంకితమొనర్తు మత్కృతి ఓ నతులభక్తి!

శ్రీః క ల్యాణో దం త ము.

శ్లో. “వాంఛా సజ్జనసంగమే పరగుణే ప్రీతిర్దురా నమ్రతా
విద్యాయాం వ్యసనం స్వయోషితి రతిర్లోకాపవాదాద్భయం,
భక్తికూలిని శక్తిరాత్మదమనే సంసర్గముక్తిః ఖలే
యేష్వేతే నివసంతి నిర్మలగుణా స్తేభ్యో నరేభ్యో నమః.”

భర్తృహరి.

మహాశయలారా ! సుగుణము లనేకవిధములు. వాని
తెఱంగులెఱుంగుట శక్యముకానిపని. సామాన్యముగాఁ బరో
పకారనిరతి సద్గుణవర్యమని పేర్కొనబడును. ఏనుఁగుపాద
మున సకలజంతువులపాదము లిముడునట్లు పరోపకారమును
సద్గుణమున నన్నియు నిముడఁగలవు. సకలశాస్త్ర సారము పరోప
కారనిరతియే యనవచ్చును. అది రెండువిధములు. భరణరక్ష
ణములని వానిపేరులు. అన్నదానాదులఁ గాపాడుట భరణము.
ఆకుదలనుండి కాపాడుట రక్షణము అని పెద్ద లందురు. రక్షకుఁ
డనఁగా భగవంతుఁ డొక్కఁడే యని నిర్ణయము. అన్నదానా
దులఁ గాపాడునట్టి భరణముకూడ రెండువిధము లనవచ్చును.
విద్యనేర్చి జ్ఞాన మలవడునట్లునర్పుట. సంసారయాత్రకుఁ
దోడ్పడుట, యనునవియే యవి. ఈ రెండు తెఱంగులందుఁ
నొలుతఁ జేర్కొనఁబడినది శ్రేష్ఠము అవి తన్మూలము గఁ నిత

రులకుంగూడఁ దోడ్పడఁ గలదు. విద్యారూపమున భరించు
టుత్తమమునుట నిర్వివాదాంశము.

విద్యాదానమున నొకఁ డ నేకులను బోషింపఁ జాలఁడు. కవిపండితులలో నెవఁ డధికుఁడను ప్రశ్నము వచ్చినపుడు కవియే యవలయును కవి శాశ్వతుఁడు. మహోపకారకరణదత్తుఁడు. పండితుఁడు కృతిగాక తక్కిన స్థిరసంతానములవలె నున్నచో టనే ప్రకాశించువాఁడు. కవి కృతిరూపమున నెల్లయెడల నేకకాలమున నుండఁగలఁడు. కావుననే “సుకవితా యద్యస్తి రాజ్యేన కిమ్” అని భర్తృహరి తేటపఱచెను. కావునఁ గవి శాశ్వతస్థితిగలవాఁడనియు నిత్యతృప్తుఁడనియుఁ దేటపడు చున్నది.

ప్రస్తుత మీ ప్రస్తావమునకుఁ గారణమైన దొక కవిచరిత్రము. కడపమండలమున రాజంపేట యను సుపమండలమునఁ గల కోడూరునివాసముగాఁగల శ్రీయుతులు వైద్యవిద్వాన్ నాయనాగనార్యులు వైద్యవృత్తి జీవనప్రదయగుచుండ నిష్ప కుటుంబమునఁ బుట్టినను నిత్యతృప్తిగలిగి భాషాసేవచేఁ గాల ముంబుచ్చుచుఁ బెద్దలసంగతి నభిలషించుచునుండు సత్కవివతం సులు సలక్షణభాషయన్నఁ దలనొప్పి యనుపెద్దలు పెక్కం ద్రుక్కుమిగిలి ప్రాచీనకవిత్వము నిస్సారమనియు, దానిం బఠించుట వ్యర్థకాలక్షేపమే యగుననియు నొక్కొక్క వక్కాణించు నిక్కాలమున సలక్షణభాషతో నార్యవాణి యను పాత్రమును వ్రాసిరి. యతిమొదలగు నియమముల వదలక పాఠకులకు సుబోధకముగా నుండునట్లు గీతపద్యముల సలక్షణభాషతో గ్రంథము నడపఁబడినది. అందుఁ దొలి పద్యము.

శ్రీమదోంకార పీఠికాసించి జగము
 లప్రతిహతాజ్ఞః బాలించి • యాశ్రితాశ్రిః
 గరుణః బెంచిన తల్లి నక్షాగన్నతల్లి
 లలిత పరతత్త్వకలిత నేః • దలఁతు భక్తి.

ని వ్రాసిరి. తొలిపద్యము కవి మనస్తత్త్వమును దెలుపు
 ని పెద్దలండు. దీనిం బట్టిచూడఁగా భక్తిరసప్రధానమగు
 మనోవృత్తిగలవారని తేలెడిని పరతత్త్వకలిత = అనుటంబట్టి
 ధ్యురువులమూలమునఁ బరదేవి వాస్తవస్థితిఁ దెలిసికొని
 ధృక్తి సంభృతస్వాంతుఁ డయ్యెనని తోచెడిని. కామేశ్వర
 గ్రాణానాడీ = అను నామమునకు భాష్యమునందు “కామేశ్వ
 స్య శివకామస్య గ్రాణానాడీ జీవనాడీవ తదుక్తమాచార్య
 గవత్పాద్యైః.

సుధా మప్యాస్వాద్య ప్రతిభయజరామృత్యుహరిణీం
 విషద్యంతే విశ్వే విధిశతమశ్లాద్యా దివిషదః,
 కరాళం యత్త్వేళం కబళితపతః కాలకలనా
 న శంభోస్తన్మూలం తప జనని తాటంకమహిమా.

ని యున్నది. ఈభావమే పైసమాసము బోధించుచున్నది.
 గ్రంథమున నిదియు విచిత్రమే యనఁదగియున్నది. ఇందు
 కైతికము, మతము, సాంఘికము, రాజకీయము, జిజ్ఞాస, వివిధ
 విషయములు అను విషయములు చర్చింపఁబడినవి. కవిగారి
 తెలివితేట లాయావిషయముల విచారించునపుడు పాఠకులకుఁ
 వెలియకపోవు. చక్కనిమార్గమున గ్రంథము సాగింపఁబడినది.
 కైలి మనోహరముగా నున్నది. పుస్తకమంతయు నీతిసార
 ముగా నున్నది. ఈ గ్రంథరత్నమునందు,

సదయుఁడు సుపజ్ఞుఁడుఁ బుధఃసత్తముండు
 సరసుఁ డస్తద్గురుఁడు వేద • సత్కులుండు
 నైన వేంకటకృష్ణ శఃర్వాహ్వయునకు
 నంకితమొనర్తు మత్కృతి • నతులభక్తి.

అని వ్రాయఁబడినది. దీనింబట్టి పరికింపఁగాఁ బైన వ్రాయఁబడిన
 విషయము సత్యమే యని తేలకపోదని నావిశ్వాసము.

శివేరుప్తే గురుస్తాతా గురౌరుప్తే న కశ్చన.

అను న్యాయమునచుసరించి గురుభక్తి యున్నఁగాని దేవతా
 భక్తి యుండదు. ఈకవితల్లజునకు గురుదేవతాభక్తి దృఢ
 ముగఁ గలదనుట స్పష్టము. తైలికులలోఁ గవు లీప్రాంతమునఁ
 గానరారన్నకొఱంతను వీరు తీర్చిరని యబ్బురంపడుచున్నాను.
 వీరి ముద్రితగ్రంథములలో నిదియే మొదటి దనుకొనియె
 దను. ఇది చక్కనిపాకమున నలరారుచున్నది. ఇంక నిట్టిగ్రంథ
 ములం బెక్కింటిని వ్రాసి కడపమండలవిఖ్యాతిని బెంపొందిం
 పఁగలరని విశ్వసించుచున్నాను. పరమేశ్వరి యీకవితల్లజులకు
 దీర్ఘాయురారోగ్యభాగ్యములం బ్రసాదించుగాక.

ఇట్లు విన్నవించు విద్యద్విధేయుఁడు,

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ప్ర శం స.

శ్రీయుతులగు నారాగనార్యవిరచితమగు నీ చిట్టిపాత్రమును సంపూర్ణముగఁ బఠించితిని. ఇందలిపద్యంబులన్నియు గీతంబులు. ఇవియన్నియుం సరళపదభూయిష్ఠంబులై వినినయంతనే, చదివినయంతనే మనంబున కానందంబుం గూర్పఁజాలి యున్నవి. ఇందు సాంఘికము, రాజకీయము, నైతికము, మున్నగువిషయంబులు మానవసమాజశిక్ష తుపయుక్తములగఁ బ్రతిక్షణము వ్యవహరింపఁదగిన యంశంబులతో నొప్పారుచున్నయవి. ఏ పద్యమున కాపద్యమే నిరుపమానముగ నున్నది. గ్రంథకర్తగారికిఁ గల లోకానుభవము వర్ణనాతీతమనుట యతిశయోక్తి కానేరదు. తాఁ జేసిన ప్రతిజ్ఞను జక్కగ నిర్వహించి యీగ్రంథమును బ్రకటించిన వీరికెల్లరును గృతజ్ఞులైయుండక తప్పదు. చదువుటకును వినుటకును నెట్టివారికైన రుచి ప్రట్టించు నీపద్యములును, నిందలి లోకోపకృతులును స్వాభావికములగు వర్తనంబులును, విషయవిభాగంబులును సాటిలేనివి. నిజముగ నీగ్రంథ 'మార్యనాణి' సార్థకనామధేయమని జంకులేక చెప్పఁగలను. నీతిగ్రంథములలో యొకది యగ్రగణ్యమని నాతలంపు. సహృదయు లగువార లిద్దానిం బఠించి మూనందింతురు గాక ! వీరిట్టి లోకోపకారకకృతుల బెక్కింటిని రచింపఁ గల శక్తిగలిగి చిరాయురారోగ్యభాగ్యసమేతులయి యొప్పుదురు గాతనుని కగత్పితను మఱిమఱి నులించువాడ. పాఠకాలలయందు బాలికాబాలకుల య్యవి పఠనార్హముగాఁ గావించి యీగ్రంథకర్తగారికి గ్రంథసిర్ణాయక భాసభ్యులు చేయుఁత నొసంగుదురు గాక !

శ్రీలలితావిలాసము

కడప.

17-8-1939.

సుధీజనవశంపదుఁడు,

జనమంచి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మ,

తెలుఁగుపండితుఁడు,

మునిసిపల్ హైస్కూలు, కడప.

మ న వి.

‘నార్యవాణి’ నాకు జీరవరిచితము. అది మృదుమధ పదవిన్యాసాలంకృతము అపూర్వభావసంభరితము. సముచిత సతుందిలము. సుశిక్షితతయ్యాసంశోభితము. అట్టిచోఁగి పిసాసువుల కెవ్వరికి వలపు గొలువదు? ఇంక నాయొక్క మాట యేల?

నేటి దేశపరిస్థితిం గనులఁ గట్టినట్లుచూపుపట్టునన సంస్కరణమార్గము లుపదేశించు నవసరమునను, నైతికవియములు దెలుపు సందర్భమునను ‘నార్యవాణి’ కాపేరి సార్థకము. రాజకీయ-సాంఘిక-మతదురాచారముల నిర్దాశీణ్యముగ ఖండించునెడల శతారము. కొన్నియెడల వేమయోగిరచనములు, మఱికొన్నిటఁ గవిబ్రహ్మపోకడలు గనపట్టెడు. విషయగౌరవముం బరికించుచో నాబాలగోపాలము కంఠస్థములు గాదగిన పద్యములు. పండితులకు నెగటు గాదు పామరుల విసిగిండు. స్వజనాదరపాత్రము. ఇట్టికవిత లాంధ్రవాఙ్మతకుఁ జొక్కంపుబంగరుసొమ్ములు. నిరర్థకశబ్దసంకలిత భావకవితానామకాభాసగ్రంథములు “గిట్టు” నగలు.

ఏవంవిధ గుణరత్నఖని— ‘నార్యవాణి’ నామదిం జూఁగొనుటేమి వింత? “స్త్రీరత్నం దుష్కులాదపి”——కదా! ఇంక నార్యవాణిగతసకలశుభలక్షణములు నన్ను దానిం బరి

గ్రహింపఁ బ్రేరేచుట సహజము. శిష్యావతంసము, చిరంజీవి
యాయ్యఁడును సఫలీకృతగురువనోరథుండయి, యుభయుల
యశోలతక కింతయూత ఆంధ్ర ప్రపంచమునఁ గల్పించె. కాని,
కృతికీ దగుబహుకృతి నేయ, నసమర్థుడ నగు నన్నతఁ డధిం
చునది, నేను గృతజ్ఞతాపూర్వకముగ నొసఁగఁదగినది, యొక్క
వాత్సల్యపురస్సరాశీస్సే. అదియే యతనిపురోవృద్ధికి మూల
కందమగు కానుకయై యెసఁగుఁగాత!

జగన్నియంత కృతికవ్యకకును, దజ్జనకునకు నాతనికుటుం
బమునకుఁ జిరాయురారోగ్యభాగ్యము లొసంగుటయ గాక,
కృతిక ర్తచే నిట్టి వింకను బెక్కులు చేయించుఁగాత!

పొత్తము చిన్నదంచుఁ దల

పోసి త్యజింతురు గొందఁ; 'తేల యీ

చెత్తలు చచ్చుగీతములు

చీ' యని చూడరు గొందఁ; తెందులక

సత్తు నసత్తుఁ దేల్పుటకు

సాంతముగాఁ గనుఁగొండు గొందఁ; తా

సత్తములే రసగ్రహణ

చాతురిఁ గల్గు విమర్శకాగ్రణుల్.

విద్యద్విధేయుఁడు,

వేదము వేంకటకృష్ణశర్మ.

విన్నపము.

దేశీయసోదరులారా !

నాహృదయాభిప్రాయముల వెలువరింప నుద్దేశించి యీ
 “ఆర్యవాణి” పేర గీతపద్యముల వ్రాసితిని. ఇయ్యవి ఆంధ్ర
 ప్రపంచమున కెక్కుడుగ నుపయోగపడునని విజ్ఞుల యాశీ
 ర్వాదమే యైనయెడ నాపురోభివృద్ధికి నియ్యదియే మార్గదర్శ
 కముగా గ్రహింతును. విద్యాబుద్ధులగఱపిన విద్వాన్ వేదము
 వేంకటకృష్ణశర్మగారికి యీమూలమున ఋణవిముక్తి పడయ
 దలచితిని. మఱియును కావ్యస్మృతితీర్థ కళాప్రపూర్ణ శ్రీజన
 మంచి శేషాద్రిశర్మగారును, కావ్యస్మృతితీర్థ విద్వాన్ జన
 మంచి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారును నాకొనర్చిన విద్యాసా
 హాయ్యమునకు వారికి సర్వదా కృతాంజలిబద్ధుడ నగుటయే
 గాక యెన్నటికి నాయుపకారము మఱువఁజాలనని మనవి.

ఇట్లు,

భాషాసేవకుడు,

నారూనాగనార్య.

మకాం కడప

ప్రమాధి నిజశ్రావణ శుద్ధ గీ శనివారము.

నమః శ్రీ మాతృదేవ్యై.

ఆ ర్య వా ని

ప్రార్థనాదికము.

శ్రీమదోంకార పీఠివసించి జగము
లప్రతిహతాజ్ఞః బాలించి యాశ్రితాళిః
గరుణః బెంచినతల్లి; నకాగన్నతల్లి
లలిత! పరతత్త్వకలిత! నేఁ యదలఁతు భక్తి!

2

నీవ నేనయి నారూపు య నీవ వెలసి
తటచిచూడ నభిన్నత్వదశ వెలుంగు
నేమహాదివ్య తేజ మాత్మీయగమ్య
పథనిదేశంబు నద్దానిఁ య బ్రస్తుతింతు.

3

ఉపమలున్నవా! యేమొ నా య కూహలేదు
కాని భాస్కరకోటి సమాన దివ్య
తేజమున వెల్లు నిన్ను సుకతింపఁ దరమె
మందమతి నైన నాకు శ్రీమాతృదేవి.

4

నిక్కమగు ప్రేమమెదనె జనించుఁ గాని
స్థిరముగాదది చపలతఁ శ బరఁగు కతన
నిలుకడం గలభక్తి నికా శ దలఁతునేని
మైమఱుతు నెట్లు నుతియింతు శ మాతృదేవి.

5

భుక్తికై వేడుకొనలేదు శ ముక్తికొఱకు
వాంఛ యిసుమంతలేదు నీరపదసరోజ
మధువునకుఁ దపియించెడి శ మధుకరమను
నన్నుఁ దృప్తిక్తుఁ గృపఁజూడు శ కన్నతల్లి !

6

మాయ కనుఁగప్ప నీయున్న శ మఱుఁగు తెఱఁగుఁ
దెలిసికొనలేక తడఁబడి శ తిరుగువేళ
భూతమటు వెంటనంటి యభూతపూర్వ
కరుణఁ గాపాడుదువె ! నన్ను శ గన్నతల్లి !

7

త్వన్మహామహిమలఁజాటు శ బహుళసృష్టిఁ
గాంచి తనివోక మిగుల నక్కజమునందు
స్వాంతమునుగనె పరవశతర్వంబు నిన్నుఁ
బొగడఁ బూనఁగ వాక్కును శ నెగడదమ్మ!

8

ప్రట్టిల్లు నెల్ల వేల్పులకు, సర్వ
 ా మన్నిటఁ శ జెలఁగుశక్తి
 క్త హేతువు శ ప్రకృతిరాజ్ఞి
 గాతృదేవి నీ శ కెన గలుగునె ?

9

నేయివలెఁ గానఁబడకయుండ
 తటు మాచెంతఁ నే వసించి
 గాఁగురుమూఁత లాడించునట్టి
 ను వర్ణింప శ నేరఁ దల్లి!

10

హిమలు దెలియఁ గళల్పములె సాల
 కృత్పతికతీతవౌ శ నినుఁ గనంగ
 ము పట్టునొ ! శ యెవ్వఁడెఱుఁగు
 జడుండఁ దెలియంగఁ శ బల్కువమ్మ!

11

నమ్మి నుతియింతు శ నంతెకాని
 నుఁగొనుమార్గమ్ము శ నెమకఁ గలనె ?
 ఎలకె నీపదశస్పర్శనంబు
 గ్యము గలుగునె? శ జనని, చెపుమ !

12

పాంచభౌతిక మైనట్టి ప్రకృతిశోధ
 నమున మాభావలతలై హింసకములవఱకె
 కొనలు సాగెను; దాని మింగిన గదమ్మ
 దివ్యమగు త్వత్ప్రభావంబుఁ దెలియఁగలదు !

13

తా నెవండేల పుట్టె జగగానఁ జేయఁ
 దగినకృత్యము లేవి? బంధనవిముక్తి
 మార్గ మెయ్యది? యేది? గమ్యస్థలంబు
 సుంత యోజించు నరుడె, నిజజూడఁదివురు !

14

ప్రకృతి శోధించి నీసృష్టిపాటవంబుఁ
 గాంచి పరవశుడయి పుల్కరించుఁ గాన
 నీదుభక్తుడె! నీకృపా శీరరాశి
 మునిగి నిరతిశయానందమున వెలుంగు.

నైతికము.

బింకమున మీసములు మెలిపెట్టి బయటఁ
బులులవిధమున గర్జించు శ పురుషు లింట
నాండ్రకడఁ బిల్లులంబలె శ నడఁగియుండు
కాముకతకంటె నైచ్యంబుఁ శ గలదె తల్లి !

2

సుఖముగా నుండువారలఁ శ జుట్టములును
జూడనొల్లరు చెడిపోవఁ శ జూచుచుందు
రంతియేఁగాని చేపట్ట శ రాదరించి
వీరికంటెను బగతు రెవ్వారు గలరు ?

3

మరణశయ్యను డప్పిమై శ పొరలువేళ
నొక్కదాయాదుఁ డగపడ శ నోపడయ్యె !
అసువు లేగినవెంటనే శ యాస్తికొఱకు
“కుక్కలంబలె కాట్లాడఁ శ గోరుచుండు.”

4

పతికి మనసునవర్తించు శ సతియె యున్న
నంతకంటెను స్వస్సుఖ శ మధిక మగునె ?
పెండ్లియనఁ దద్దినంబను శ వెలఁదియున్న
నంత కధికంబె ? నారక శ యాతన లన.

5

పెద్దలెల్లరుఁ బల్లెల శ వీడి నగర
రాజములఁ జేరి; రికవారు శ బ్రదుకఁ గలరె ?
పరుల వంచించి సంపదఁ శ బడయకున్నఁ
గొలఁది రైతులకును మట్టి శ గొట్టకున్న.

6

కొసరి శిష్యులకడ డబ్బు శ గుంజుచొరవఁ
దప్ప నైతికపథముల శ విప్పి చెప్పి
స్వకులజనమును బైకిఁ దేవలయుననెడి
చొరవలేనట్టి గురులు వెళ్కురుఁ గలారు.

7

తెగినగాలిపటాల రీతిని మెలంగు
స్త్రీలుపాథ్యాయినీత్యము శ చెంది నేర్పు
విద్యకంటె సదాచారవిధులుఁ గలిగి
యింట నేర్చినవిద్య యెంతేని లగ్గు.

8

పురుషులో ! దాసు లతికామమునకు నెపుడు
ప్రమదలో ! బానిసలు నాగరకవిధులకుఁ
గాన ననోన్యప్రేమంబు శ గంగఁ గలిపి
యొండొరుల వంచనమునేయ శ నుద్యమింతు.

9

శాశ్వతానందసిద్ధి వాంఛఁ గలదేని
త్యాగభోగంబులను జీవతతిని నాత్మఁ
దృష్టి నొందించు చొకక్షణమేని బ్రదుకు
మదియె ! జీవితఫలమని యాయ్యలంఘ్రు.

10

తీపిఁ గలలడ్డు మితిలేక యీ తినిన రోగ
మంకురించెడిరీతి చేదై నమందుఁ
బూని నేవింప నారోగ్యమును ఘటించుఁ
బ్రకృతిగతలక్షణము లెంత యిక్కతులార !

11

వైపటాటోప వేషాల యీ భ్రాంతిఁ గొలిపి
జనులఁ గిక్కురించుకాలమ్ము యీ జరిగిపోయె
నిగమనత్యపిపాసు లీయుగమునంద
వెలువడిరిగాన వంచకుల్ యీ నిలువఁగలరె !

12

డాబుసరిజీవితంపు బడాయితనము
తమదు వైపసలో లొటూరమును జోటఁ
దిరుగు నీనాటివైద్యులు యీ తెవులుగొంట్ల
పాలిమిత్తులు క్రియ నాస్తి యివారియందు.

13

కాలవిపరీతమో యేమో శ కాని సాగసు
లాఁడి నడిత్రోవలోఁ బోవ శ లక్ష్యముంచి
మనసు కక్కుర్తి జెందు; నామానవజడు
భార్య నారీతిఁ జూడ నెప్పగిదిఁ గుందు.

14

కంటికద్దము లొక చేతికట్టి సూటుఁ
బూని చనుదుర్గుణాభ్యాసి శ నైన జనులు
గొట్టెలంబలె వెన్నాడి శ కొల్తు రకట!
వేసమున మోసపోదురే శ విజ్ఞవరులు.

15

సుఖము లొడఁగూడ మిట్టెక్కి శ చూడనోపఁ
డాపదలఁ గుందువేళ దశయ్యంబు తోచు
మనుజుఁ డుత్తమకత్యుఁ గైకొనఁ దలంచె
నేని కష్టమహోదధు శ లీడవలయు.

16

పగతు లొనరించు గృత్రి మోసపాయములకు
ద్వేషము వహించి కీడుఁ గావించుకంటె
స్వగుణదోషవిమర్శన శ సలిపి చెడుగు
గాంచి పోకార్పఁ గిన్నవహించుటుటవు.

17

ఓషధులు సత్వములు లేక శ యుండుకతన
మానవులు కామ్యకర్తల శ మరగుకతన
చిత్రతరరోగములగుముల్ శ నెలఁగుకతన
వైద్యులకుఁ జేఁతినిండుగఁ శ బనులు గలిగె.

18

పలువిధంబుల రోగముల్ శ ప్రబలుకతన
తత్త్వ మెఱుంగనివైద్యుల శ థాటికతన
మానసికదుర్బలత హెచ్చి శ మ్రగ్గుకతన
వీరభారతమెల్ల నిర్వీర్యమయ్యె.

19

కులట చేరి చెఱచుఁ శ గులవధూరత్నాల;
బంగిముచ్చు చెఱచు శ బంధుతతుల;
దుష్టమంత్రి చెఱచు శ శిష్టులౌ ప్రభువులఁ;
బరమపాపి చెఱచు శ వంశమెల్ల.

20

అఖిల కార్యకలాపములందు ముందు
లాభసంపాదనము పెద్దలకె తలంప;
దానికై సాహసించు వేదలకు నెప్పుడు
తాఁకినన్ మాఁతిగాలుట శ తప్పనిసరి.

21

చిలుముగలవారు ప్రజలకుఁ శ జేయుకీడు
లనుగతంపుఁ బ్రమాదములట్లు దోచు;
అనదలజ్ఞతఁ జేయుకార్యములా? యోర్వ
రాని యపరాధములు గాఁగఁ శ గానిపించు.

22

వేకువనె బొంకినకాగాని శ వీడిరాదో?
కొట్టు తాళము కల్లల శ గుట్టలగుచు;
నన్మతభోజ్యము వాణిజ్య శ మాశ్రయించి
కోటిఁ గూర్చిన నేమి? ప్రాజ్ఞులకుఁ దగునె?

23

బొంకులకుఁ దావు, వంచనములకుఁ బేరు,
అనయములకిల్లు, ద్రోహాల శ కాటపట్టు,
నఘములకుఁ బాదు, దుర్మితి శ కాస్పదంబు,
వలదు ఋజుమార్గవ ర్తికి శ వర్తకంబు.

24

కులట యెఱుంగఁ గలదె? శ కులసతిమర్యాద;
పిశునుఁ డెఱుంగఁ గలఁడె శ పేదబాధ;
చవట యెఱుంగఁ గలఁడె శ శాస్త్రజ్ఞవిజ్ఞత;
నల్పుఁ డెఱుంగఁ గలఁడె శ యధికుశక్తి.

25

తర్కమునఁ గర్కశతఁ జూపి ఁ తమ్ముమించు
పరమభక్తులు లేరని ఁ బిరుదుఁ గాంతు
నోరుఁగలవారు; సాధుల ఁ కూరుఁజేరు
లేదు, వాచాచమత్కృతి ఁ లేనికతన.

26

సహజసద్గుణసముపేత ఁ జనుని నిత్య
వర్తనంబుల మార్పాటు ఁ వఱలదెప్పుడు;
జగము నాహ్లాదమున ముంచు ఁ చలువతేని
శీతలత్వంబు మార్పాటుఁ ఁ జెందఁగలదె?

27

అమృతసంసర్గమున విస ఁ మమృతమగును;
పాలఁ గలిసిననీరును ఁ బాలె యగును;
భ్రమరమును జేరఁ గీటంబు ఁ భ్రమరమగును;
సజ్జనుని గూడి ఖలుఁడును ఁ సజ్జనుఁడగు.

28

దేశద్రిష్టురియయి ప్రవర్తించి, మిగుల
సుగము మరిగిన సోమరేపగిది మేను
వంచి పనిపాటులను నొనఁగించఁ గలుగు;
నరయ నాబోతు సేద్యాన ఁ కర్తృమగునె?

29

పాడుపడి పూజలేనట్టి స ప్రాతగుడుల
వంక జూడరు; క్రొత్తదేశవశము లెన్నో
కట్టనెంతు జనుల్ వివేకంబు దోఁజగి;
క్రొత్త యొక వింత ప్రాతయు స రోతగాడె.

30

ఎవ్వడేనొక్క డొకత్రోవ స నేగ నదియ
యందఱకు “రాచబాట” యీ స చందమరయ.
“గొట్టెదాట”నిపించు నీబుట్టలేని
వారు జగతిని బరిహాసపాత్రులె కద !

31

పడియకు నాల్గుదిక్కుల స బడిన నీర
మందె చేరెడుపగిది బ్రజాళిధనము
పరమధని బొక్కసమునక స వచ్చిచేరు;
మఱల దది పడియ జలమును స మఱలనట్లు.

32

మిటుకులాడుల బడి జెప్పుమిషను తమదు
జనపదంబుల జేరిచి స స్థానికాధి
కారు లొకకొందఱాత్మీయ స కామత్పక్షి
దీర్చుకొనఁ జూతు రవినీతి స తెరువువట్టి.

33

రొక్కమును గోకలును సొమ్ము శ లొక్కమొగిని
దెచ్చి యిచ్చినఁ బ్రేమంబు శ వచ్చి దూఁకు
నడ్డుమాటాడి లేదన్న శ యంతమాత్ర
ప్రణయరసమింకు రమణులశమనములందు.

34

జీవయాత్రకు జీవి భుజింపవలయుఁ
గాని భుక్తికె జీవింపఁ శ బూనరాదు
నేఁటి నాగర కాహారశనియతు లకట !
కొంతకాలంబునకె జాతిఁ శ గూలఁద్రోయు.

35

మైత్రి కల్గినయప్పటి శ మంచిపనులె
పగయ గల్గినఁ దప్పులై శ పరిణమించు
నట్టియొడఁ గూడ ధీరుఁ డాత్మాపరాధ
తతి విమర్శించుకొని సత్పరథమున నడుచు.

36

శక్తికిందగు కార్యంబె శ సలుపవలయుఁ,
దలకుమించినపనికి యత్నంబుచేయఁ
బాటుమిగులును గార్యంబు శ భంగమొందు
స్థలము విచంగఁ గాలును శ జాచరాదు.

37

అలఁతు లాత్మావసరములు ధ గలుగువఱకె
 చెలిమిసలుపుదు రాపైనిఁ ధ బలుకరింత;
 ఘను లవిచ్చిన్నతైలధార నుపమించు
 చెలిమి యొనరింతు రెడరులఁ ధ దొలఁగించనరు.

38

పలుకుబడిఁగల పెద్దల ధ పంచ జేరి
 దీనులర్థింప వినరేమి ధ తెగులొ? వారు
 బధిరులొ? జడమతులొ? దుఃస్వారగర్వ
 ధూర్వహులొ! వారికెదిమందు ధ తోచదెం?

39

సతులసుతులను బాంధవజనమునెల్ల
 దేశదేశాలఁ దిరిగి సాధింపవచ్చు
 గాని కనఁగలమే యేకగర్భజనితు
 లైన భ్రాతల నేదేశమందునేని.

40

వనములూడ్చు పరశుజీవి, ధ పసులఁ జంపు
 ఖడ్గజీవియు, బహుళ భోగములఁ గాంచు
 బండితాగ్రేసరులు బరపిండనిరతు
 లగుచు నడలుట, నీకు సహ్యంబె? తల్లి!

41

భక్తి యుండిన లేకున్నఁ శ బైకి నము
లయి చరింతు ధనాధ్యులయండఁ బ్రజలు
మిండ దొంగలచేఁ జిక్కి శ మిడుకువాఁడు
బిక్క మొగమున దండము శ బెట్టునట్లు.

42

వదరుపోతులు కార్యాలపట్ల వ్యర్థ
లంచు నెఱిగియు వారివాక్యముల తీపి
కెంతయును ముగ్ధులయి విశ్వసించురార !
మొఱుగ నేర్చినకుక్క తాఁ శ గలువఁ గలదె ?

43

సాలు విసమగు శూరుఁడౌ శ బంద హితుఁడె
యహితుఁడగును గృతజ్ఞుఁడు శ నగుఁ గృతఘ్నుఁ
డొప్పుఁ దప్పగు దుష్కల శ మొదవెనేని
కాలగతిఁ ద్రిప్ప నెవ్వఁడు శ కర్త ! తల్లి !

44

దొడ్డవారెల్ల ధర్మవిద్రోహమతులు
సన్నవారెల్ల సర్థచంద్రప్రయోగ
పాత్రులు కులక్రమాగతపద్ధతులను
గలుగువార లనాగరకులు ధరిత్రి !

45

చెలిమిఁగలయప్పు మిత్రుని శ చిత్ర పట
సమ్మదంబిచ్చు; నాతండె శ శత్రుఁడైన
జైత్తకంటెను బీడు తఱచ్చిత్రమార !
నరుమనోన్మత్తి యెంతయబ్బుర మొ?

46

కోటమీసలు మిడిగుడ్లు శ గుంతన
దనరు నయ్యలచేతి కడ్డంబువలయు;
దేహసౌందర్యమే ప్రసిద్ధి యనఁదగు
సద్గుణశ్రీ దనరకున్న శ జనునకెందు!

47

తప్పిపూదేనీతీఁపి చెంతనె మెలంగు
కప్ప తెలియునె? యెచటనొ శ క్రాలు
తెలియుఁగాక మహాత్ములదివ్యమహిః
దూరగతులట్లు ప్రాంతస్థు శ లారయుఁ

48

గడుసుఁదన మేలుబడియు రొశక్కఁ
యందఱ గులాములను జేయు శ నొ
వ్యక్తి గతమగునమ్రత శ వట్టి దనుచ
దెలియునాతండె మతిమంతుఁ శ డిలన

49

సాధు లొకలక్షమందియేన్ శ సత్తమంద
కలిసిమెలసి వస్మిత్తు; భూకాంతు లిర్ను
రీ విశాలావనిన్ నివసించు జాల
రార! పేరాస దీనికి శ గారణంబు.

50

పొట్టఁ బొడిచిన ముక్క శ లేనట్టివాఁడు
చచ్చుగీతాలు నాల్గిచ్చి శ సంతరించు
బండితులమెప్పుఁ బత్రి కావళిప్రశంస
బయిగఁ బెదపెద్దబిరుదు లీపాల్లవేల ?

51

కనినమాత్రన భావలతను నిగిచ్చి
ననలువెట్టించి మోహవాసనలఁ బెంచి
తగులుపుట్టించి తమకమన్ శ నెగులుగూర్చు
రార! నేఁటినవీన శృంగారవతులు.

52

ఱంకుతనముసేయ శ రాదంచు దమగ్రంథ
ములను నీతిసూత్రములను గిలికి
సానులింటఁబంచ శ జవటలవలె బండు
కవులనీతు లెట్లు శ గడలఁ ద్రొక్కు.

53

నా యెఱింగినవఱకు నశజ్ఞానమునకుఁ
 గారణము కామమే గాన శ సూరివరులు
 దానికెడమీరు తమహృదంతరములందు;
 అట్టివారె కదా ! సుఖం శ బధిగమింతు.

54

నాఁడునాఁటికి బలసిన శ నాగరకము
 నేర్పె దిసమొలతత్త్వము శ నేఁటిప్రజకు
 మఱియుఁ గొన్నాళ్ళ కాదిమహమానవులటు
 లెసఁగ సృష్ట్యాదికాలమే శ పాసఁగునేమొ ?

55

వేరు పెంపును గన్నట్టిశ పెద్దవారు
 తప్పులొనరించి యవ్వాని శ నొప్పులట్ల
 పలుకుబడినేని ధనమేని శ వ్యయమొనర్చి
 సవరణము సేయుదురు చట్టసమ్మతముగ.

56

మనసుకంటెను ద్రుతగతిఁ శ జనును దుర్య
 శమ్ము; సద్యశమనిలమ్ము శ సరణి వ్యాప్తిఁ
 జెందుఁ; గాన వివేకి యోజించి దీని
 మనసు నిరించి విహరించు శ మూడుతమున.

57

శ్రీయుతుండైన గుణియైన శిష్టుడైన
గురులచే గ్రమశిక్షఁ గైకొనఁడయేని
సద్యశోవృద్ధులను బొందఁజాలునొక్కొ;
పండునే ? మేకుదింపక శ పనసపండు.

58

తెలియఁదగిన విబుధులచేఁ శ దెలియుటాకటి;
తెలిసినవి యాచరించి వృద్ధి గనుటాకటి;
తెలిసికొన్నవి ప్రజకు బోధించుటాకటి;
యవి ప్రజాహితకృతులంచు శ నెన్నఁదగును.

59

గ్రంథ మంకితముం గొనఁ శ గలనుదోచి
దేవుడే మ్రోల నిలబడి శ దేవులాడఁ
గవికి వాంఛింపఁ దగినది శ కలదె ! యెండు;
నెందుకొక యైహికేచ్ఛాబ్ధి శ నీదులాడ !

60

ఉన్నతాశయపరిపూర్ణఁ శ డొక్కవేళఁ
జిక్కులకొ స్రుక్కినకొ దొల్లించేవ చెడఁడు;
అగ్ని తలక్రిందు లైనంత శ నతనిజ్వాళ
లెట్లధోముఖములగుఁ బైకెసఁగకుండ !

61

ఎందఱున్నను గోరిన శ వెన్నియున్నఁ
దల్లి లేకున్న లేనట్లే శ దక్కినవియు
నోర్వరానిది మాతృవియోగచింత
బాల్యమున నెక్కుడుగ నెట్టివానికేని.

62

ధనమదాంధు లొకండొకశళ్ళను దురాశఁ
జంపి యుద్యోగితతికి లంఛనంబులిచ్చి
నెలమి సతితోడ సుతులతోఁ శ గులుకుచుండ
ననద నిరుపేద యురిశిక్ష శ యనుభవించు.

63

హిమనగోన్నతభావము శ లమరధునికి
సాటియగు పావనత సుమనసదృశమనము
శారదా కౌముదీకీర్తి శ భారతీయ
పుణ్యసతులకుఁ బెట్టని శ భూషణములు.

64

ఆటవెలఁదుల హావభావాదికములఁ
గాంచి మెయి సొమ్మసిల భక్తికలన నట్టు
లాయెనని యన్యులెంచున శ ట్లభినయించు
పెద్దలకుఁ గలభక్తి డాంబికము గాదె!

65

వ్యాధిఁ దవలినతరువాతఁ శ నౌషధములు
దెఱపి లేకుండ దిగమ్రుంగి శ శ్రేఁచుకంటె
వ్యాధి వారించుటకుఁ దగునట్టి విధుల
నెఱిఁగి జాగ్రత్తఁగొంట యెంతేని లగ్గు!

66

పెద్ద వేదాంతులమని పేరెవ్వట్టుకొనియు
బ్రహ్మమునుగను జతనంబు శ వదలి తమదు
జ్ఞాన మితరులకన్నట్లు శ జడులఁ గఱపఁ
ద్రిష్టురుదు రూశ్వఁ బడి యుదరఘ్నుకొఱకు.

67

సుత్తుకలుగోయు ద్రోహులు శ కొఱతలేని
నిత్యసంపదలను గల్గి శ నెగడుచుందు
సన్యసితకృతికారకు శ లంతులేని
వైవదారిద్ర్యపీడలఁ శ దేలుచుందు.

68

త్రాగుఁజోతుతనంబునఁ శ దానె తెచ్చి
గొనిన బీదఱికమునకుఁ శ దనకుటుంబ
మెల్ల ప్రతిబింబమై కూలు శ పెఱుగఁ డకట!
కాననిరతుఁ డతనికంటె శ బళువు మేలు.

ప్రకృతిధర్తాలఁ దప్పక శ పశువులెల్ల
 నడుచుకొనుచుండ మతిఁగల్గు శ నర
 దప్పి నడయాడ నేమనఁదగును నే
 పసులకడ నీతిగ్రహియింపవలయు

మ త ము.

శాంతిచేఁ గిన్నఁ జెల్పిచే శాత్రువంబుఁ
జేమచే హింస సమతను శ విషమబుద్ధి
సత్యమునను నసత్యంబు శ జగతియందు
గెలువవలెనంటయే మహాశత్రులమతంబు.

2

కామినీ కాంచనంబులఁ శ గడకునెట్టి
మునుపు మతగురువులు లోకకమునఁ జరింప
నేటి మతపీఠకర్తలు శ బోటి లేక
నిదురవోలేరు ధనతృప్తి శ నిలుపలేరు.

3

తపమొనర్చుట బ్రహ్మపదముఁ గనుట
జగదవనకృతి సలుపుట శ సత్యదీక్షఁ
గలిగి విధ్యుక్తధర్మముల్ శ నిలుపు ద్విజుల
చరణరేణువుఁ దాల్తు నా శ శిరమునందు.

4

ప్రేమసంపూర్ణతకుఁ శ బరిణామమైన
త్యాగసంసిద్ధి దానిచే శ నగుముదంబుఁ
గనినధన్యుని కింక వేట శ కనడగినది
లేదు లోకత్రయమున శ లేదు! లేదు!

5

సకలశాస్త్రాచరణము లాశాస్త్రపూర్ణ
హృదయులకుఁగాక నిష్కామపదము వెలుగు
నమ్మహాత్ములకేల? మందాతురులకు
గాక! యారోగ్యవంతులకా? తలంప!

6

ఈషణత్రయము నొకింత యీగలేరు
ఏననెడిమమత రవంత యీమానలేరు
సత్యమార్గానఁ గాసంత యీచనగలేరు
పెద్దలని యిట్టిరను గౌరవింపవలెనె ?

7

దైవమును నమ్మి సత్యతత్త్వము గ్రహించి
జీవితాభి స్వయంకృషి యీ నావచేత,
దాటఁబూనినవాడు కృతార్థుఁ డగును;
గాని పరులను నమ్మిన యీ గాఁడు కాఁడు.

8

సకలశాస్త్రజ్ఞుడే నభిజాతుడేని
శీలయుతుడేని యోగియే ॥ ఓతిఁపుడేని
మనుజుఁ డెవఁడేని స్వకృతకర్తృఫలమిందు
నందుఁ గుడువక తప్పకొనగునె నుంత !

9

దైవకృపకింత వర్ణ భేదమ్ము లేదు;
తపనునెండకు జాతి భేదమ్ము లేదు;
తెచ్చెరకు స్పర్శగులవి భేదమ్ము లేదు;
సమతయనునది సృష్టి నైజమ్ము సుమ్ము !

10

సత్యధర్మ దయాదిక శ సద్గుణములు
లేనియాతండె యస్పృశ్యుఁడౌ నిజంబు;
అవియ గల్గిన నస్పృశ్యుఁ శ దైవఁగాని
గౌరవాద్వఁ డటందురు శ సూరివరులు !

11

మనపురాణములందలి శ మానులకును
వారి గుణకర్తృ శక్తుల శ వలనఁ గాక
వంశములఁ బట్టియా? గౌరవంబు గలిగె;
వంశమా గొప్ప? గుణకర్తృవర్జితులకు.

12

ఎరువు, పిండి, చెత్త శ ముఱికి నీరును గాలిఁ
గొంచు కుజములీవె శ మంచుపండ్లు
దుర్విధానములను శ దొలఁచియట్టులె చూపు
సత్యధర్మములను శ సన్మతంబు.

13

అరయఁగఁ బ్రలాప సఁన్నిపాతార్తుఁబోలె ?
 నిచ్చవచ్చినయట్లు వసచింపఁజాలు
 మనపురాణములెట్లు సత్యనికషమున
 వన్నెకుఁ నిచ్చి శాశ్వతతత్వంబుఁ గాంచు.

14

కర్త పరుఁడౌట నరునకు శ ధర్మవంచు
 గీతలాడిననుడిఁ దిలఁకింపలేక
 యింగితము వీడి పరులకు శ లొంగి స్వేచ్ఛఁ
 జంపికొని భారతీయులు శ జడతఁ గనిరి.

15

కర్త పరుఁడౌట నరునకు శ ధర్మమనుట
 భారతీయులు భావించి శ బహుళదీక్షఁ
 దాల్చి వెనుకడుగిడక యుత్సాహశక్తి
 నడుములు బిగించి పనిసేయ శ నుడుగుఁ జెడుగు.

16

ధార్మికాత్మని విమలచైతన్యశక్తి
 విశ్వమున కుపకృతులు గావించుకొఱకె;
 ప్రకృతీచే దత్తమయ్యె నాపని ఘటంపఁ
 బడనిచో సృష్టి దుర్వ్యధాభరముఁ దాల్చు.

17

విషమమతులకుఁ గలమత శ భేదబుద్ధి
విశ్వమతసమ్మతుల కెట్లు శ వెలయఁ గలదు;
వేరుపడి, యుప్పుపులుసును శ గారముఁ జవి
గూర్చునే యొక్కటిగఁ జేరి శ కూర్చుఁగాక !

18

సంసరణవార్ధి దాఁటుట శ సాధ్యమనుచు
వెట్టివేదాంతులను చుంట శ వినెడు పిఱికి
వారు సులభంబుగాఁ గావబట్టఁ గట్ట !
సృష్టిక ర్తతలంపు లీడేఱుపెట్టో ?

19

ఆత్మశిష్యోద్ధరణమార్గ శ మగయలేమి
బాదపూజలు గాఢలు శ వార్షికములు
గైకొనుటతోడనే దృష్టిఁగాంచు గురుల
వలనఁ గులములకెట్టి లాభంబుఁ గలదె ?

20

ముష్టివాఁడైన వేదాంతములను దెలుపుఁ
బాటలను బాడి జీవించు శ భరతదేశ
మందు నాథ్యాత్మికా కాంక్ష శ యడఁగి నేడు
వృద్ధినింగాంచె నైహికశబ్దుద్ధి మివుల.

21

పడుచుఁబిల్ల లకోసమో శ కడుపుకూటి
 కోసమో క్రీస్తుమతమును శ గొనఁ దలంఁతు
 కాని యేమతమునలేని శ ఘనపదార్థ
 మచ్చటనె పుట్టెనని యెవ్వఁ శ డాసఁగొనును.

22

క్షేత్రవాసులు భక్తులఁచెంత నెన్నొ
 పేరులంబెట్టి సుంకముల్ శ వెటికి, లోని
 కంపుదురలంకృతాశ్చము శ లరయుకొఱకు.
 వెలపడంతులె? దేవతా శ విగ్రహములు.

23

ధనముపేర్విన్నఁ జేరాస శ దాట్లువేయు
 మిండతల గాలిసోకిన శ మేన్దగుర్చు
 లోకహితబోధనములన్న శ మూకభావ
 మమరు నీనాఁటిమతగురుసమితి కకట!

24

అబ్జమిత్రోదయాస్తమయంబు లెపుడు
 నాయువు హరించి చనుచుండు శ టరయలేరొ?
 తలఁచికొన్నంత నేల సూక్ష్మార్యవితతి
 సలుపకయె జాగుచేయుదు శ రిలను బ్రజలు.

25

విశ్వమానవకల్యాణవిభవమునకుఁ
బొంగి పొరలు ప్రజాహృదంభోజమధువు
విమతతాపోపశాంతిఁ శ గల్పించువేళ
భిన్నకులకక్ష లెంచుట శ వెట్టితనము

26

బొడ్డువాఁకిన గడ్డాల శ పొడవుగాక
శమన కింకరులట్లు దండములతోడ
బలిసి తిరుగాడు తాటదోమలచరిత్రఁ
దడవఁ బనియేమి ? మాయాత్రిదండులగుట.

27

జగమునకగల్గు మతముల శ సారమిద్ది
యంచెఱుంగక ప్రతిమతశమందు వ్రేలు
పెట్టి చవిఁజూడఁ దలఁచిన శ నిట్టిభవము
లెన్ని కావలె ? తత్త్వమింకెపుడు గనుట ?

28

ఎంత భౌతికవాదమే శ నెదురునిలిచి
పోర నాథ్యాత్మికరహస్యబోధ యెఱుఁగుఁ
దెఱపి యెఱుఁగని తత్త్వోపదేశకలన
నయపథంబున జనులను శ నడుపునతఁడ.

ఆ ర్య వా ణి.

29

సంశయవ్యాధిపీడితుఁ ఁ జక్కనేయు
నౌషధముగన్న సద్వైద్యుఁ ఁ డగపడండు
కాని కాలమె యావ్యాధి ఁ కడపుమందు
దానిఁ గనుఁగొన్న వెజ్జన ఁ దైవ మొకఁడె!

30

చిత్తమునఁ గోరినవియెల్లఁ ఁ జిక్కకునికి
జీవసాధననిర్మితి ఁ చెలఁగకునికిఁ
బలుశ్రమము లోర్పుశక్తిని ఁ బడయకునికి
నడలి లోకమ్ము దైవమ్ము ఁ నాశ్రయించె.

31

సృష్టిలోఁ దొల్త మానవుల్ ఁ క్రిములువోలె
గనఁబడినవేళ మతభేద ఁ మనఁ దెలియదు
నాఁడునాఁటికి బలిసిన ఁ నాగరకము
ఋతము గడఁద్రోచి మతభేద ఁ మతకరించె!

32

కామసంతృప్తికొఱకయి ఁ గణికలకొల
మేర్పఱచి వారియాటల ఁ నెలమిఁ గనుచు
నిండ్ల నిల్లాండ్ర మఱచుట ఁ హిందువులకు
సిగ్గు చే టార్యసీమకుఁ ఁ జెడనిమచ్చ.

33

లోకవృత్తముఁ గనుఁగొను ఁ లోభముడుఁగుఁ
ద్యాగమునుగాంచు భక్తివిఘ్నాన మెఱుఁగుఁ
గష్టసుఖముల ననుభవకలనఁ దెలియు
మనుజుఁ డిఁకఁ దీర్థయాత్రలఁ ఁ గననిదేమి ?

34

మతమటంచుఁ గులక్రమాగతమటంచు
విగ్రహంబులకడ జంతునిగ్రహంబు
బలులపేర నొనర్తురు ఁ పామరజను;
లదియ శాస్త్రోక్తమని యందు ఁ రార్యవరులు !

35

జంతుబలిఁగోరు మతమొక ఁ సాధుమతమె !
భిన్నకులతత్త్వ మతమొక ఁ ప్రేమమతమె !
అవినయమురేచు మతమొక ఁ యార్యమతమె !
మతము గాదది పాపండ్ల ఁ మతము గాని.

36

మామతమె గొప్ప దన్నిధర్మములకుదురు
ఇతరమతధర్మముల లోకు ఁ లెన్నొ కలవు;
అనుచు వచియించువారు, జపడాత్మలై కడ !
కలుగు లోకెందు సమబుద్ధి ఁ కొలఁచియైన ?

సాంఘికము.

పురుషునకు మూడుకాళ్ళుల శ ముసలికైన
విధురునకుఁ బెండ్లి తగుఁగాని శ వెలదికెపుడు
వయసుదానికి విధవకుఁ శ బరిణయంబు
తగదనెడు శాస్త్రపక్షపాతంబుఁ గనుడి.

2

ద్రవ్యపతియింట మరణమే శ తారసిలినఁ
బిలువకయె పోదు రెల్లరు; శ వేదయింట
పెండ్లియేయయ్యుఁ జుట్టాలు శ వేడఁబడియు
నరుగ రన్నిటికిఁ మూలమర్థమే కద !

3

దైవకైంకర్యమున దేవదాసియయ్యెఁ
బూర్వ మీనాడు కామాగ్నిఁ శ బొరలునరుల
దాసియైయుంట జాతికంతకును సిగ్గు
పడుపువృత్తికి నొకతెగ శ విడువఁ దగునె ?

4

ద్రవ్యవంతులు కూటిపేదలను రొక్క-
మిచ్చి కొని రనుపేరు లేదేమొ గాని
పశుల నదలించి బెదరించి శ పనులుఁగొన్న
యట్టిసేతలుఁ గన దను శ వవశమగును.

5

కోటిబొంకులాడు & కోమటిచే నీవి
సంతరించి సంతోసమున మనును
గాని సాధుజనుడు & కాసువీసంబీయఁ
దృప్తివడఁడు ధరణిదేవుఁ డౌర !

6

బహుళదుర్గుణపరివృత & బ్రాహ్మణుండు
దానసంగ్రహణైకవిద్యాగురుండు
శ్రుతులఁ బరియింప నర్హుండు & సుగుణవర్మ
దురుయశుండగు శూద్రుఁ డనర్హుండు గాఁడు.

7

విధవయయుక్త బ్రసవవేదన మృతజెంద
స్వర్గపురికి దాని & సాగనంపు
ద్రవ్యమున్న, బేదరాల సాధ్వి దివికేగఁ
దిలకమైనఁ గొనఁడు & ద్విజుడయారె !

8

మేడిపండుజాడ & మెలఁగెడి టకటొంకు
నాదరమున నజ్ఞులైనఁ గాంతు;
డాబులేనివాని & డగ్గఱ జేర్పరు
ప్రజ్ఞగల్గునట్టి & ప్రజలు గూడ !

ఆ ర్య వా ణి.

9

కల్లు సారాయి గంజాయి శ కైపుమిగుల
క్రోలి సోలెడి బంగుభాయీలు ద్రవ్య
వంతులుగ నున్నసభ గౌరవంబుఁ గాంతు;
రెద్దడింగుందు సుజనుల శ నెవరుఁ గనరు.

10

ఇల నధర్మవిచేష్ట లెన్నెన్ని కలవా ?
అన్నియుంగల్లు ధనికుండె శ వన్నెకెక్కు
సర్వసద్గుణసముపేత శ సాధుజనుఁడు
బీదఱికముకతంబునఁ శ బేరుఁ గనఁడు.

11

సత్ప్రవ ర్తనమ్ము శ శౌచమ్ములేనట్టి
బ్రాహ్మణుండు స్తోత్రపాత్రుఁ డగున్
అవ్వియుండి పరహితాదృతిఁ గలమాల
వానిగాలి పీల్చ శ రానిదంట.

12

కడుపుదించుకొన్న శ కాంత నవీనంపుఁ
గళలఁ దళుకు బెళుకుఁ శ గలిగియున్న
నేఁటి నాగరకులు శ నీటులకుప్పొంగి
పెండ్లియాడి వెనుక శ వెతలఁ గంద్రు.

13

ముక్కు మొగము గొనము శ చక్కనివైనను
పేదవారిబిడ్డ శ ప్రియము నిడదు ;
క్రోతిమొగము పాడు శ గొనము గల్గిననైన
గొప్పవారిబిడ్డ శ మెప్పుఁ గూర్చు.

14

బానిసతనంపు టుద్యోగవంఛఁ దవిలి
నేర్చి రాంగ్లము నాస్తుల శ నీటఁ గలిపి
తుదకు నుద్యోగమును లేదు శ బ్రదుకుకొఱకుఁ
జేతెవని రాదీకం జిప్పె శ జీవరక్ష.

15

స్వకులవృత్తులు దోషదూష్యంబులయ్యె
జాతిహితధర్మతతి దుశరాచారమయ్యెఁ
బెద్దలపథంబులును గొల్లసెద్దలయ్యెఁ
బ్రకృతి వికృతిగ మార్చిరి శ పంచజనులు.

16

దుర్ధనికజన దుస్సహ శ దుర్వివేక
నిత్యనూతన దౌర్జన్య శ నిగళబద్ధ
దీనకర్షకలోక మెంతేనిఁ జావ
పెద్దలు స్వతంత్రమార్జింప శ వెనఁగుటేల ?

17

నీతియే లేక చదువులం శ దిట్టయగుట
కన్నఁ జదువక నీతిసంపన్నుఁ డగుట
యెంతయును మేలు నరున; కరదేలయన్న
వానిచే దేశ మభివృద్ధిఁ శ బడయఁగలదు.

18

విద్యతో జీవనోపాధివృత్తి కలుగఁ
గృష్ణపక్ష విరహిత పూర్ణేందుఁ డగును
జీవనోపాధివృత్తితోఁ శ జలఁగ విద్య
లేమి రాహువు కబళించు శ సోముపగిది.

19

ప్రకృతి కనుయాయులై వేషభాషలెల్ల
మార్చికొని భ్రష్టులై సత్యమార్గవిముఖు
లై చరింతురు పైకి సత్యరతులట్టు
లరయఁ జెలుపన చేటలౌ శ నరులు జగతి.

20

మూలకందము సంసారమునకు స్త్రీలు
స్త్రీలకు విద్యనేర్పుట శ శ్రేష్ఠమగును;
విద్యవలన వివేకము శ వెలయుకతన
సముచితంబుగ నడుపు శ సంసార మతివ.

21

లంగరులముంచు వ్యాపారులకు నపేక్షీ
తార్థసిద్ధియు సత్యమాన్యానుగామి
కీప్సితవిఘాతసంభూతిః యేల ! యిదియు
భగవదాదేశమో ! లేక ప్రకృతిబలమో !

22

ధనికునిఁ లుబ్ధునైన బాతకునినైన
ఘోరదారిద్య్రపీడితుల్ చేరవలయుఁ
జండమార్తాండ సునిశితోజ్జ్వలనతాప
భారతపులు ముసిడి నేఁక జేరునట్లు.

23

విశ్వములమ్రుంగు తమబాజ్జః పెంచుకొఱకు
నగతికుల తేయుఁ బవలనఁ కష్టకష్ట
మునకుఁ బాల్సేసి నెత్తుకండలు హరింపఁ
బనులుఁగూర్తురు వీరెహో ధనుజులనంగ.

24

ప్రాజ్ఞతయే లేక యోగ్యతాపత్రమొండు
యెటులొగాంచిన యవినీతుఁ డెవఁడో యొకఁడు
బుడుతలకు విద్య నేర్పంగఁ బూనుకొన్న
నెన్నటికిఁ గడలేరునో కన్నతల్లి !

ఆ ర్య వాణి.

25

అన్ని సంస్థల కధ్యక్షుల ఓ లైసెన్సా రె
తాము పుక్కిత పల్కులఁ ఓ దప్పి స్వార్థ
పరత గుడుగుడుగుంచాల ఓ పగిది నడువ
నితరు లఽమార్గమునఁ బోవు ఓ తేమివెంత ?

26

కూటికిని గుడ్డకును వాచి ఓ కోవిదాలి
యాత్త దేశాన నూరుపే ఓ రడఁగి చావ
నన్య దేశస్థు పండితఁడు నొకని
గౌరవించుట మాంధ్రుల ఓ కర్తవ్యము !

27

ఎంత వాఁడైనఁ దమవాని ఓ నేవగింతు
రల్పుడయినను బరుడయినంత జనులు
బ్రహ్మరథమును బట్టఁగఁ ఓ బాటుచుందు
రరరె ! పొరుగింటి పుల్లగూర రుచికాదె !

28

నాల్గుకాసులు చేరిన ఓ నాఁటినుండి
వంటవార్పుల వసులకుఁ ఓ బాససీంధ్రు
వలసియుండుట కండలు ఓ బలువుఁజెంది
వంధ్యతకు రుజలకు స్త్రీలు ఓ పాలువడిరి !

29

పాలికో! పన్నునకొ! యీయఁబడినభూమి
దున్నుకొని మనుబీదరైతునకు దానిఁ
దక్క నీకుండు లేని నిందలిడి ధనులు
వెతలనిడుదురు తమమాట న వినినియంత.

30

బక్కచేడలఁ బెద్దచేడలు భుజించు
కరణి గడుఁబెడిపడినట్టి న పొరుగువారి
నొక్కటిగఁ జేరి బల్లిదుల్ న గ్రుక్కఁగొనఁగ
యత్న మొనరింతు రిది నై జవఁయ్యె జగతి.

31

పాలబుగ్గల పిసిమియు న వచ్చిరాని
కురులు నవ్యక్త వాక్కులు న గోచి కోక
గట్టఁ దెలియని బాల్యముఁ న గలశిశులకుఁ
బరిణయము నేయుపెద్ద లససురలు గారె!

32

ముక్కు కొనవచ్చులారని న ముగుద నకట!
గృహదరిస్థితభర్త దుర్గ్రహమువాతఁ
ద్రోయ సుఖమా మె కెటులబ్బు న ధీయుతులును
బలసమేతులు నగుసుతుల్ న గలుగుటెట్లు!

33

శాస్త్రములఁ జూచి లౌకికచర్య లెఱిగి
బుధుల మనుకొన్నపురుషులె ఓ బుద్ధిదప్ప
నిఁక నుపజ్ఞత లేనినాశతుకలు మగలఁ
గలిసి బాల్యాన సంస్మృతిఁ ఓ గడవఁగలరె !

34

సుగుణయుతుఁ డెందుఁ బుట్టిన ఓ నగుద్విజుండె
దుర్గుణుం డెందుఁ బొడమిన ఓ దూష్యకులుండె
కులముతోనేమి ? గుణములు ఓ గలుగలేని ?
అధివసించును గుణకర్తలందె కులము !

35

నాల్గుకాసులు గలిగిన ఓ నాగరకము
బలిసి పనిపాటులకు మేను ఓ వంగ దింతః
సోమరితనాన సాపాటు ఓ సాములగుట
హైందవుల కల్పిబల్పి హాపతె నిజంబు.

36

సంకెలల దొంగ, యుచ్చునకొ ఓ జనుఁడు, వలను
పక్షి, ముకుంద్రాటఁ ఓ బశువును బాధనొందు
నట్లు, ధనికులచే లోకు ఓ లనుభవించు
రకట ! కొసయూపిరాడని ఓ యాతనముల !

37

క్షీరముననుండి తెలుపుచు శ వేలుసేయ
వీలులేనివిధంబున శ నాలుమగల
ప్రణయభావము విడఁదీయ శ వలనుపడదు
అది త్రి కాలములకు నభాధ్యంబుగాదె !

38

కన్నతలిదండ్రులెడ శ్రద్ధఁ శ గననికతన
గురు లుదాసీనభావులై శ పరఁగుకతన
భావినాయకు లనఁదగు శ భరతసుతులు
విగతమతు లల్పశక్తులు శ భీరువులును.

39

ఇంతులకుఁ గోకలపయిని శ సంతతిపయి
నగలపైనున్న యాకాంక్ష శ స్వగృహకృతుల
దేవభక్తిని దేశసంసేవయందు
వెలయ నెంతయు లాభంబు శ గలుగుఁగాదె !

40

ఎప్పు డేకక్ష పెంపంది శ యెల్ల జనుల
యాదరముగాంచుఁ గనిపట్టి శ నందుఁజేరి
తద్విధులకు గులాములై శ దానినాయ
కులకొనర్తు సలాములు శ గొందఱకట !

41

నూరుగురు పేదరైతుల ఓ నోటికూటి
పంటమేసెడు ధనికుని ఓ బట్టెనేని
బొలమువెడలెంప శిక్షాస్త్రైతులకు వారు
పాత్రులగుదురు దౌర్భాగ్యవశతఁగాదె!

42

ఐకమత్యవిహీనత్వ ఓ మలసుందనము
భౌతికేచ్ఛాపరాజ్ఞుఖత్వమపనింద
దేవునకుఁ బెట్టుటయు భారతీయజనుల
సహజగుణములు గాన ఓ దాస్యము ప్రబలె!

43

బహుళశిష్యాగ్రన్థనమ్మునఁ ఓ బలుకుబడియు
నర్థసంచయమును హెచ్చి ఓ యైహికసుఖ
జీవనమునకు సాయమ్ము ఓ నేకుటునని
గురువు లూరూరు వృత్తిమై ఓ తిరుగుచుండు.

44

వంచకుల మెఱమెచ్చులఁ ఓ బడయనెంచి
దండుగగు షోకులకు డబ్బు ఓ తగులబెట్టి
కడకుఁ దినుటకుఁ దిండియుఁ ఓ గట్ట బట్ట
లేక పెదపెద్ద సాహుకార్యదే! తపింతు.

45

ఇంటనింటను గయ్యాళు ఓ లుంటకతన
కంటికిం బచ్చనగు కల్పకములవంటి
బహుళసంసారములు చీలి ఓ పాడువాటి
చెట్టుకుం బుట్టకొకడయి ఓ చెడగవలనె!

46

కన్న బిడ్డలరీతి డగ్గఱకు జేర్చి
వేళ వేళకు దగు మేతఁ ఓ బెట్టి ప్రేమ
మనిచి తుదకొకదినమున ఓ మమతవీడి
గొంతుకొయుదు రల్పులు ఓ జంతువులను.

47

అదను గనిపెట్టి వినయంబుఁ ఓ గదురఁ జేరి
మ్రొక్కి వేడినఁ బనియానె? ఓ మూర్ఖచెంతఁ
గఱకుఁ జూపక చెఱకును ఓ సఱకి నమలి
విప్పినేయక రసము లభింపఁ గలదె?

48

సహజగుణమగు వంచన ఓ మహారహంబుఁ
దమకు సహకారియగుచుండఁ ఓ ధర్మపథము
మఱచి సత్యము విడిచి యమానుషముగ
మెలఁగి వణిజులు ధనులయి ఓ చెలఁగుచుండు.

49

వెట్టివేదాంతములు వ్యర్థభేషజములు
 టక్కుజ్యోతిషములు మంత్రతంత్రములును
 సోమరులఁ జేరి భారతభూమి యంద
 లేమిడికిఁ గారణంబయ్యె నేమి చెప్ప !

50

అభినీరము కల్లు హిమాద్రి నంజు
 డయి ప్రభుత్వపుఁజట్టము న లడ్డుపడక
 స్వేచ్ఛ యొసంగిన సంతృప్తిఁ న జెందునేమొ ?
 మద్యపానికిఁ గల్గిన న మధువిపాస.

51

ధనము దనయింట మూలుగు న తరుణమందు
 నపరిచితులును బరిచితు న లటు చరింతు
 రది తొలంగిన నందఱు న పరిచితులె ?
 ధనము తిందురొ ? కఱగించి న త్రావఁగలరొ ?

52

క్రూరమార్గానుచరులముంగొంగుఁబసిడి
 భయదహంతకులింటి కల్పద్రుమంబు
 కలుషరాసులకొట్టానఁ న గామగవియు
 భాగ్యదేవత ! సాధుల న పాలిదగునె ?

53

క్రుంగఁదీసెడు ఋణభార శ ఘోరరుజకుఁ
బాలుపడి దేశమెంతయుఁ శ బ్రభసెడంగ
నర్థమును దుర్వ్యయంబుగ శ వ్యర్థపఱచు
డాంబికులతెల్వి వట్టి వేడబము కాదె !

రాజకీయము.

పామునోటను జిక్కు కరప్ప యెటు లీగ
లను దినగ నెంచు ద్రావిడులకును జిక్కు
నొత్తరాంధ్రులు మఱి పశ్చిమాంధ్రుల నిటు
తాపిడియొనర్ప నెటులాంధ్రరాష్ట్రమబ్బు ?

2

గుండెపైఁ బెట్టుకొని చేయి శ నిండుహాయి
నిదురఁ గైకొనుదినము లెష్టాదవునొక్కొ
నీచతమదాస్య శృంఖలానిబిడబద్ధ
కృశశరీరుల కీనాఁటి శ హిందువులకు.

3

ఇహము నశియింపనీ పరశమేటుఁ బడని,
సత్యధర్మదయాదులుఁ శ జాటువడని,
ద్రవ్య సంపాదనైకకార్యమ్ము దప్ప
నేటిప్రభువుల కింకొక శ మాటలేదు.

4

ఉద్భవంబాది పరహింస శ యుగ్మపాలు
పాలుచునన్నాళ్లు ద్రవ్యాశ శ పోతపాలు
తల్లిపాల్ట్రావుభాగ్య మెందఱుకుఁ గలనొ ?
ధర్మవిద్రోహరాజ్యతంత్రజ్ఞులందు.

5

రాజరాజుల సర్వసామ్రాజ్యవైభ
వాళి యొకతెప్పపాటులోఁగఁగూలిపోయె;
అట్టి సంక్షోభమునఁ బ్రజఁగఁకెట్టి సుఖము
కలుగ నేర్చును బలితంపుఁగఁసిలుగు గాక !

6

సంఘసంస్థలసభ్యుతఁగఁసంతరించు
నాధ్యు లాదర్శనీయ సమాచరణము
కలిగియుండనికతనఁగఁజగంబునంద
నరులు తలకొక్క దారిఁబఁగట్టి రిది నిజము.

7

ఊహలన్నియుఁ గృత్రిమఃపూహములకు
దారితీయుచు సాకుచితంబు దృష్టి
నెదుగఁజేయంగనార్యులఁగఁకెట్లు గలుగు
తేజుఁగూర్చెడు స్వాతంత్ర్యదీప్తులెడఁద !

8

పసులమేతయు నిండారుఁగఁపాడిఁసంట్ల
లింటికగు నుపకరణముఁగఁలీదకంచె
చులకనగుపన్న సమతయుఁగఁగలుగునెడల
రైతుబిడ్డ మతేమి కోరంగలాఁడు !

9

మాతృజేవకు ధనమేని శ మానమేని
 ప్రాణమేనియుఁ దృణలీల శ వదలవలయ
 చాక్షుచ్ఛరితము దీని కుదాహరణము
 గాదె ! యాతం డఖండవిఖ్యాతి గనఁ

10

పడుగువేకలట్లుఁ శ బాలకపాలిత
 సమరసంబు నెచట శ నమరు నచట
 రాజ్యకోశసుస్థిరత్వముఁ బొనుపడుఁ
 నట్లు గాకయున్న శ నగును వెతలు.

11

హస్యముద్రాక్షరములచేఁ శ దనరుచున్న
 నసహనంపుఁ గథల్ గల శ హైందవాళి
 పూర్వచారిత్ర మొంటరపుక విదేశ
 జనులచేఁ జిక్కనద్ది సంస్కరణ మగునె

12

ధర్మరతిమై నశించు హైందవులయ గతి
 కత్వము గణించి ధార్మికకార్యవిముఖు
 లగువిదేశీయు లీరాజ్య శ మధిగమించి
 యాత్మజీవనలక్ష్యము శ నందఁగనిరి !

13

వేకువను లేచినదిమొదలఁగి వెట్టిమొట్టి
వాదముల నాడుచును బరఁభాగ్యజీవు
లగుచుఁ గర్తవ్యభ్రష్టుఁగి లలసమతిని
దిరుగ దేశవిముక్తి యేసరణిఁ గలుగు ?

14

విషమమతములు భిన్నతావిషయకములు
బలిసి సంపత్కళల విప్లవంబునకును
బతనమునకుఁ గతంబు లోకతన భరత
దేశదారిద్ర్య మెంతో పృథ్విని వహించె.

15

స్వపరిపాలనదక్షతఁగి సామ్యబుద్ధి
సర్వజాత్యైకమత్యము సాగఁ బ్రజలు
రాజ్యతృప్తి వీడి చనుడనిఁగి ప్రభుల వేడ
విడగు దయాలువోలె దోహపిడిని మరిగి.

16

చేతిపనులు లేకఁగి సేద్యంబు నేర్వక
“విద్య విద్య” యంచుఁగి వెట్టిపట్టి
నగరవాసమును భగవద్యయమునుజేసి
బడుగులగుట సిగ్గుఁగి భారతులకు !

17 .

వేటొకడు వృద్ధిసెందిన శ వెన్నుఁ జఱచి
తన్నుకొనిపోవునేమొ యాత్మరయశ మనుచు
నగచుపెద్దలస్వార్థైకకపరతచేత
భారతీయులకళలెల్లఁ శ బాడువాటె.

18

కించిదుద్యోగబలము నాశ్రించినట్టి
యల్పబుద్ధులు రైతుల శ నష్టకష్ట
సమితిపా లేయుదురు వారె శ తమకునెపుడు
జీవరక్షకులంచు యోశింపలేక !

19

బీదరైతులరక్తముల్ శ పిండి పిండి
యాసవంబు లొనర్చి ద్రవ్యాధ్యులకట !
పలుకుబడి వేరుగలుగు పెద్దలకు నిచ్చి
వారినుతులందఁ జూచుట శ పాడియగునె ?

20

రాజ్యకాంతాతిపిశునభూరమణధాటి
కల్పమానపు లాగక శ యాత్మబలము
గ్రుంగ సంక్షోభమంది రీ శ గోడువాపి
విశ్వకల్యాణ మెవడు గావించునొక్కొ !

21

గౌరవాంచితపదములఁ శ గాంచఁ గోరి
దేశసేవకవేష మెంతే ధరించి
ప్రజలఁ గికురింపఁ జూతురు శ వంచకులగు
స్వప్రయోజనపరు లిది శ సాధుమతమె ?

22

తమనిరంకుశ చేష్టలఁ శ దాశలేని
ప్రజలు మాకేకరాట్నభ్రుత్యైందె యింక
వలదు వలదని చాట ! దేవశేషములందు
నందులంబలె నృపులు గూర్చుందురేల ?

23

ప్రజకు విముఖతఁగూర్చు శ సూత్రములుగల్గు
దొరతనంబున నధికారవరు లొకింత
లోకహితమెంచుమాత్రఁ గల్గెనె ఫలంబు
బానిసవదాన్యగుణ మెంతవఱకు జరగు.

24

జన్మపుణ్యహక్కు స్వాతంత్ర్య శ మన్తహార్థ
మొకఁ డొసంగఁడు దాని వేటొకఁడు గైకొ
నంగఁ జాలఁడు కష్టార్జనమున నదియ
దొరకునప్పుడె ! దాస్యపుణ్యదెఱయుఁ దొలఁగు.

25

దుర్బలులపై బలిష్ఠులదోర్బలమ్ము
నకు జయంబాడినుండి యెంతయు నిజంబు
కాని యది శాశ్వతజయమ్ము శ గాదు తలఁప
దైవకృతధర్మసూత్రాళి శ దాఁటి చనుట!

26

బ్రబలసంతాపకరవిషవాయుశక్తి
గుములుగుములుగఁ బ్రాణులఁ శ గూల్చి యదియ
రణజయంబని పాలకాగ్రణులు_మివుల
విష్టవీఁగెద రిఁక ధర్మవిధు లెసఁగునె ?

27

పలుకుబడి గల్గి ముందంజ శ వైచి జనుల
యాదరము గాంచుపక్షంబు శ నట్టె తెలిసి
కొంకకయె యందుఁ జొత్తురు శ గోడమీఁది
పిల్లులంబోని కొందఱు శ పెద్దలెపుడు.

28

చండమారుతహతికిఁ బ్రజ్వలితమగును
కాటుచిచ్చుల దీపమో శ యారిపోవు
నట్లు లీరాజకీయవాతావరణము
బలయుతులఁ బెంచు బీదరైతుల నడంచు.

29

సత్కళావిదు లక్కట శ స్వహితపరత
నీతరులకు నాత్మవిజ్ఞాన శ మీనికతన
భారతీయుల పూర్వకళారహస్య
వితతి నశియించెగా శ యూరుఁజేరు లేక !

30

అనునిమేష మిసుశ్శృపోల్కిని మరణము
పొందుదురు పిఱికిజనులు శ పోటుబంటు;
లాక్కసారియె చత్తురీ శ నిక్కమెఱిగి
వీరుడవు కమ్ము ! ముక్తికై శ భారతీయ !

31

పశుబలము జూపి విపదభీః శ బ్రజల ముంచి
యమితరాజ్యము చేకూర్చినంత నేమి ?
శాంతి శివసుందరంబు శ లెసంగవేని
కాఱడవి కీడు మఱి వల్లకాటి జోడు !

32

కల్లబిరుదాలకయి ఘనుల్ శ కన్నవారి
యడుగులకు మడుగులనొత్తి శ యవ్విగాంచి
సురపతిపదంబునొందిన శ కరణి సభలఁ
గులుకుదురు జనులను లెక్క శ సలుపరింత !

33

ప్రజలొసంగిన సభ్యతాశుభదవి కూడఁ
దనమహాన్నతశక్తిచే శ్రీ నొనరెనంచుఁ
గుమతి దలపోసి జనులఁ గన్గొన నసహ్య
భావముంజూపు నిట్టిఁడు శ్రీ ప్రతిభఁ గనునె ?

34

ఫలము గలదొక్కొ ! బహుళనిర్బంధశాస
నములు నిర్మింపఁ బ్రజల మానసికవృత్తి
చక్కఁ బడదేని గాన నీచంద మెఱిగి
పూనుకొనఁ దగును జనప్రబోధమునకు.

35

రాట్నము ! సుదర్శనంబు, స్వరూప్యకారి,
మానహీన జనావన శ్రీ దీనరక్ష,
క్షుద్రదారిద్ర్యదళన, ప్రాకృభచరిత్ర !
ఆర్యభూదాస్యశృంఖలహారి ! నిజము.

36

పెట్టుబడిదారు లిడువెత శ్రీ కట్టె యేడ్చి
పాటకజనంబులొడ్చు కనీయటివఱద
పాటి పండించుచున్నది శ్రీ భరతభూమి
దుర్భరాత్యంతదారిద్ర్యదుష్ఫలంబు !

37

ధనమదాంధులయాధిపత్యమ్మునందు
ప్రజకు స్వాతంత్ర్యసౌఖ్యమ్ము శ స్వప్నవార్త
రైతువారతనమెప్పు డేర్పడునొ? యపుడ!
యందఱకు సంపదయు స్వేచ్ఛరయనఁ దెలియును.

38

ఉదధులున్నవి ప్రజఁ దిన శ నుప్పు లేదు
అండవులున్నవి ఁసుల కాశహారమనదు
పాఁడిపంటలు గల వనుభవము సున్న
యెఱుకఁ గల దాత్తబలమిల్ల శ హిందువులకు.

39

ఒకరిమైఁ బెక్కురాధార శ మూనియుంట!
యాచనకుఁ బూనుపని దొంగ శ లధికమగుట!
సిగ్గువీడి ఋతేతర శ జీవులగుట
భారతీయులదారిద్ర్యభరము హెచ్చె.

40

ముందున నెనిల్చి యాదర్శపురుషులగుచు
గ్రామపునరుద్ధరణముకై శ కడఁగకుండ!
నెన్నిసంస్థలు నెలకొల్పి శ యెంతలేసి
సభల నొనరింపనదియెట్లు శ సఫలమగును!

41

చొక్కమగు చందనపుంజర్ప ॥ సోపతా
మాపుటయగాక ! తావివెల్లదరఁజేయ
నాయకు లొనర్చుపనులు దేశీయజనుల
జక్కఁ జేయుటయే గాక ॥ చాటునీతి.

42

హెచ్చుపదవులవారలు ॥ పుచ్చుకొన్న
లంచములనేనిఁ గానుకలంచు నెంచి
పేదయుద్యోగులు గ్రహించు ॥ విచ్చవై
లంచములని వచించు కేలాటినీతి ?

43

ఆంగ్లవిద్యాధికుల హాళాహాళికి జంకి
యాంధ్రులెల్ల బరాబరు ॥ లవఘళింప
మొదలిడిరి సహజమే గద ! ॥ మొదటఁ
చెవులకన్నను గొమ్ములు ॥ మివులనేటు !

44

నెత్తురుంబోని చెమటలు ॥ నేల రాల్చి
పంటపండించు రైతుచేఁ ॥ బన్నులూడ్చి
యుడువులకొ ? పడుపుఁజెలులకొ ? ॥ కు
భనము వెచ్చింతు రీజమిందారు లేల ?

45

కూటికిని గుడ్డకును దొడ్డ శ కాటకమ్ము
 నప్టకప్పాలు జీవితమందు విసుగు
 బానిసతనమ్ము నాజన్మ ఫలము ప్రజకు
 భరతసంస్థానపతుల యేల్బడిని నేడు.

జిజ్ఞాస.

సహజమో! లేక దైవికశక్తియుతమో!
యేమియో సృష్టిలోగుట్టు శ నెవ్వఁ డెఱుంగు
గాని యూహింప దీనికిఁ శ గారకుండు
గలఁ డొకండని మదిదోచి శ యలరుచుండు.

2

పాత్ర మాద్యంతముక జూచుబుద్ధి లేక
బహుళ శాస్త్రావలోడనప్రజ్ఞ లేక
అటనటం గొన్నిపంతు లరప్పటికిఁ జదివి
బుధులు కొందఱు ఖండనములు లిఖింతు.

3

వయసుదశమున వగలాండ్రప్రక్కఁ జేరి
ముద్దుముచ్చటలను బ్రోద్దుపుచ్చి తుదకుఁ
గాటికిం గాలుచాచిన శ కాలమంద
జతన మొనరింప భక్తి యేసరణి గలుగు.

4

కూటివేదకు సంతతి శ గుంపె డొదవు
ధనికవరునకుఁ బుత్రసంతతియె లేదు
ఇట్టి విపరీతసృష్టి నీవెందుకొఱకు
సలుపుదువో! తల్లి! యెఱుంగంగ శ శక్తుఁ డెవఁడు.

5

పసరపున్నతిఁ గల్గిన ఓ పాపకృతికి
సర్వలక్షణ సంపన్న ఓ సాధ్వియబ్బు
ధర్మమతికిఁ గులక్రమోదారకృతికిఁ
బ్రబల దుర్గుణదూషిత ఓ తాఁగయబ్బు.

6

సత్యధర్మైతరక్రియాచరణముననె
వచ్చుధనమున నొకకొంత ఓ వెచ్చబెట్టి
యేదో ! జనహితకృతిచేసి ఓ యెటులొ పేరు
లోకమునఁ గాంచనెంతురు ఓ లోభిధనులు !

7

దమముగల్గుమునుల ఓ దాసుల నొనరించు
సనుభవించుకొలఁది ఓ యాసఁ బెంచు
పారమార్థి కస్వభావంబుఁ దొలఁగించుఁ
గామమెంత తీపి ఓ గలవో ? కనుఁడి.

8

సకలశాస్త్రపరిజ్ఞానశత్రురుఁడేని
కామసందీప్తవహ్ని కగ్రమయి కాలు
శలభముంబలె, సహజవిజ్ఞానపటిమ
మున్న నేమాయె దృఢదీక్ష ఓ యొదవవలయు.

9

సకలజగదుపకారులఁ శ జంప నొంప
హంతకుల కిచ్చితివి స్త్రీతి శ నమృతరసము
దీనలోకంబు దెసమాలి శ తిరుగసురుఁగ
నతికృపాత్తుల కిచ్చితి శ హలహలము.

10

ఆశతోఁ గూడినది కాదె! శ యఖిలజీవ
సమితినాటక మీప్రపంచమునఁ గనఁగ
నట్లుగాకున్న నన్యోన్య శ మాశ్రయింపఁ
దగినపనియేమి కలదు? మీఠ్యాజగమున.

11

తా రచించినగ్రంథ ముఁ త్తమమటంచుఁ
జేరుఁగల బుధరాజికై శ వారములను
గాంచినంతన సరియె, తద్రతగుణములు
దోషములు లోకమున కింత శ తోఁపకున్నె ?

12

అమృతసమరసభరితంబు శ లమితవీర్య
పౌష్టికారోగ్యదములు నౌపండ్ల వీడి
కృత్రిమపదార్థములఁ దిని శ త్రేపి వ్యాధి
పీడలకుఁ బాల్పడుదు రవివేకిజనులు.

13

ప్రబలశత్రువు మిత్రుడౌ; ఓ బనికిరాని
వస్తువేయైన మదిఁగూర్చువస్తు వగును;
వర్జనీయ ముపాదేయవస్తు వగును;
అవసరమదెంత విలువ గలట్టిదొర !

14

ఎట్టిప్రశ్నకే నుత్తర ఓ మీయవచ్చు
గాని సృష్టినిగూర్చిన ఓ దానికెట్లు
తృప్తికరముగ నుత్తర ఓ మిడఁగ నగును ?
నీరధిక్ బిందువులను గణించు పెట్లు ?

15

ధనమమరకుంట, బానిసతనము, జనుల
ప్రోద్బలములేమి, బరిహాసమును, ప్రభుత్వ
మెప్పు డుత్సాహ మొసఁగమి, ఓ నెల్లప్రకృతి
శాస్త్రపరిశోధనంబులు ఓ సన్నగిల్లె!

16

రైతులనుదోచు వర్తకప్రజకు మేలు
సకలజనహితకరసాధులకును గీడు
కలుగు; నిది యీశ్వరాదేశోబలమొ ? కాక
ఆత్మశక్తియొ ? నైజమో ? ఓ యరయుపెట్లు ?

17

స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానసమితి సలిపి
 భగవదర్పితమని భుజింపఁ దలకొనఁగ
 మొదటికబళమె విషమయి య మోసగించు;
 దైవచంకల్ప మెవ్వరు య దాటఁ గలరు ?

18

అంతరివర్గదాసులై యాత్మశిష్య
 నివయమునకుఁ గుతర్కముల్ నేర్చి లోక
 హితులపై కుసిగొల్పుచు బ్రతుకునట్టి
 గురులు ! గురులొక్కొక్క పాపవాగురలు గాక !

19

ఆర్తరక్షణమెల్ల ధర్మాలీకురవు
 దీనజనముల యాపదఁ దెలిసి వానిఁ
 గడపి కాచుట కేడానె? యెంతి చాంతి
 సత్యకరుణా తపోదాన య శౌచవిధులు.

20

స్వాస్థభావం బసూయ కోపం బశాంతి
 యంతరివర్గదాసత్త్వ మనృతహింస
 లడరు తాపసులెట్లు బ్రహ్మక్షైరొ ?
 వారివాక్యము లెట్లు, సఫలములయ్యె ?

21

తల్లి ! నిను నమ్మి యున్నట్టి శ దాసకోటి
మూడుపూటల కొకపూట శ కూడులేక
కుములుచున్నారు; నీదపు శ క్రమపరీక్ష
తొలుత నిటులుండునని చూపుదువె ? రవంత !

22

ప్రజకు నిండోలగమున నుపసంహరించి
యింటికింబోయి చెడుత్రోవ శ నంటితిగుగు
నాద్యు లాదర్శమూర్తులై శ యమరకునికి
నాత్మ మతభావవిధులు కూలలాటిపోయె !

23

సర్వసర్వంసహాభ ర్త శ సరస కరిగి
పూటబ తైమ్మ యాచించు శ మూర్ఖుపగిది
నీకు సర్వజ్ఞఁ జేరి యైహికసుఖములు
వేడుమానవుఁ డెంతయు శ వెడఁగుగాఁడె.

24

సార్వభౌమపదంబె హాస్తగతమైనఁ
గోరినవి కోరినట్లు చేకూరియున్న
నేదియో యొకకొఱతచే శ నేడ్చు నరుని
యాసకెదితుద ? యదివీడు నశతఁడె ఘనుఁడు.

25

భోగమే కూడు; నైదోడె శ రోగసమితి;
మరణయాతనమె వియోగసరణి; నేటి
ప్రజల కింతకుమించి తోగపదాకా? పార
మార్థికవిచార మిసుమంత శ యాత్మ లందు.

26

మరణ ముత్తమకక్ష్యకు శ మార్పటంచుఁ
దెలిసియును మమకారంబుఁ శ దొలంగఁద్రోయ
రకట ! మానవులెంతటి శ యజ్ఞలొకద !
మోక్షమన వొడ్డికల్పక శ భూజమేమొ ?

వివిధ విషయములు.

అనుభవజ్ఞాన మిసుమంత శ యైనఁ గనక
పూర్తిగాఁ దెల్విగ్రహించు శ బుట్టలేక
కేవల గ్రంథవిషయాల శ దేవులాడి
యడలుచున్నారు నేటివిద్యాధు లంబ !

2

నేటి విద్యావిధానముల్ శ నీతిమాపి
యంగబల బుద్ధిబలముల శ నపహరించి
భోగలాలసతం బెంచి శ త్యాగ మణచి
యిహపరవిదూరులను జేసె శ నెల్లవారి.

3

ఇహపరంబుల రెంటును శ నెలమి నొసఁగు
విద్యయే విద్య యగుఁగాని శ విత్తదాయి
యగుచుఁ గుక్షింభరత కుశపాయంబుఁ జూపు
నంతమాత్రాన నది విద్య శ యనఁగఁ దగునె ?

4

పృథివి, విద్యాధికారులు శ విద్యకెపుడు
నధికముగ నరులయి యుపాధ్యాయులకడ
లంచముల బలవంతాన శ లాగి బొజ్జ
పెంచి; రర్భక మేధస్సు శ పెంచరయ్యె !

5

శబ్దసంగ్రహమిల్ల, శాస్త్రప్రసక్తి
నాస్తి, పూర్వప్రబంధ విజ్ఞానపటిమ
మరుదు, లౌకికబుద్ధియుఁ శ గఱవు, నేటి
కవులమనుకొను కొందఱకపుర ! తగునె?

6

పంగచిత్రకళల్ హాణాభంగిమలును
కొసరి చవిజూచి యనుకరింప సరియగునె
సిద్ధహస్తముఁ బ్రకటించు శ శిల్పకళలు
హంపి, యమరావతి, యజంత శ నరసి బుధులు.

7

అంద టుద్యోగులైన నేద్యం బొనర్చి
పంట పండించి బత్తె మేళవ్వఁడు గూర్పు;
ధనము దిగమ్రుంగి నీరుద్రావి నత్తుధార్తి
దీటునే యించుకంత యేళవ్వారికై న !

8

ఒకగతి పరాజ్ఞుఖమున, వేటొక్కరితి
సమ్ముఖమున, వర్తించు శ జనులకాత్మ
యనున దింతైనఁ దమకున్నదంచు విశ్వ
సింతురో ? లేదో ? వీరె వంశచింత్రు జగము.

9

ఇస్సి ! వాఁడెంత వీఁడెంత ! యెటుకయందు
నన్ను మించినవార లీనాడు గలరె ?
యందు రొకకొంద అరయని ! యజ్ఞులకట !
కలఁడు సర్వజ్ఞుఁ డొకఁడను ! తెలివిలేక !

10

నాదు వేర్విన్న మాత్ర వెనక్కును బాటు
నెట్టి రోగంబులైన; నింకేల శంక ?
పంచబంగాళమయ్యే నీవ్యాధి యిదిగొ ?
యనుచు వదరుఁ గ్రియాశూన్యుఁ ! డైనవెజ్జ.

11

రోగసర్పంబుఁ గబళించి ! రూపుమాపఁ
జేయుసమయాన వైద్యుల చెంతఁ జేరి
నీవె ! తల్లిని తండ్రిని ! దైవమంచు
బొగడి పనిదీఱ నాతనిమొగముఁ గనరు.

12

పత్రికలఁ జేరువడుటకో ! ! పదవులకునొ !
ధనముకొఱకొ తాత్కాలికో ! త్సహముననొ
యితరులు హసింతురనియొ సద్ధితులబోధ
నముననో చేరుదురు, నవోద్యమములఁ బ్రజ.

13

ప్రకృతసిద్ధౌషధులఁ గాంచు శ ప్రజ్ఞలేక
కృత్రిమపురసవిషముల శ మ్రింగి యెడలు
చెటుచుకొననేల ? ప్రజలెల్ల శ గులుతెరింగి
కనుఁడి, యారోగ్యదేవతఁ శ గన్నులార !

14

కడుగుతొట్టి, విశుద్ధమా శ నెడప దడప
నెడఁ బెట్టుచునున్న నశ్లే యుపోష్య
విధుల నుదరంబు వాడ్చిన శ వెజ్జితోడ
నేమికార్యము ? మందు లింకేల వలయు ?

15

కుడుచువెంటనె, మూత్రమ్ము శ విడుచుటయును,
నెడమప్రక్క పడుండుట శ నెందుఁగాని,
మితవిధానము బట్టు, టీగతిఁ జరించు
వారి కారోగ్యభాగ్య మశవ్వారిగాదె !

16

అలజడింగూర్చి కక్షలఁ శ గలుగఁజేసి
యాసఁజూపి నిరంకుశ శ మంత జరపి
లంచములనిచ్చి యెట్లొ గఁడించుకొన్న
టటు, నోటె ? జనాళికి శ రాటుఁగాక !

17

ధనముచే గొన్న యోట్లతోఁ గొనినదవి
నధివసించిన పెద్దల యాధిఃత్య
ముసకు లోనగుసంస్థల మూఁమునను
ప్రజల కురిత్రాడుగాఁ, లాభంబుఁ గలదె?

18

రైతులకుఁ బన్ను తగ్గింతు, గ్రామమునకు
బాటవేయింతు, ద్రవ్వింతు బావి, జనుల
కడవిపుల్లరి దీయింతునంచు జన్ని
రోగులటు గొంద టోట్లకై వాగుచుండు.

19

ప్రజలు వైద్య నుపాధ్యాయుఁ బడవవాని
మంత్రసానిని దూతెక్కఁ బనులు గలుగు
పట్లఁ బర్వైత్తి కాళ్ళెసఁ బట్టకొందు;
కార్యములు దీఱ వారిమొగంబుఁ గనరు.

20

పుట్టురోసము గలకోడిపుంజగములఁ
బెంచి పురికొల్పి రణముఁ గల్పించి వాని
జయమ, తమజయముగ, నపజయమ తమదు
నపజయంబుగ నెంచు టనార్యమతము!

21

అయ మొకయింత పదియంత శ లగువ్యయంబు
గలుగు సంసార మెట్టులు శ గట్టుకెక్కు
గాన నున్నంతలోననే శ గౌరవముగఁ
గడువలె నాలుమగ లప్పువడక సరిగ.

22

వాహనమురాసు, కనరాసు శ భటులు, దండ
మూసఁ, డండుసాశమునఁబట్టు శ యోజలేదు;
కౌశలము నేయలే, డార్పఁ శ జనునె యుత్త
మిష్టః గనుచోటఁదా నధఃమర్థుఁ డడలి.

23

పరమలోకోపకారు లెందఱు మహాత్ము
లని సత్యప్రతిష్ఠ కత్యంతదీక్షఁ
ప్రణముల ధారవోయ; రామూనితకృతి
దయముఁ గనుకీర్తి గాంధికె శ జగతిఁ దక్కె !

24

వీధనైతులు కొట్లాడి శ పెద్దలకడ
విన్నవించగ నవ్వారు శ వీరిసొత్తు
తగవుఁ దీర్చునెపమున లుశ్శం బొనర్తు;
“కంచెయే చేనుమేసినఁ” శ గలదె ? ఫలము !

25

సంతతానంద రాజ్య మర్థింతువేని
పాపనంబగు జీవిత శ భాగమెల్ల
దాతవై మనుము కాని, గ్రహీతవగుచు
నొక్క క్షణకాలమైనను శ నుండవలదు.

26

భౌతికయుగంబు యంత్రప్రబంధమందు
ననృతహింసార్థి కార్జనాధ్యాయములగు;
నాస్తికమత ప్రశంస గద్యము; దీని
సంస్కరింపఁగ నే కవీశ్వరుఁడు గలఁడో ?

27

తలపునకుఁ దోచుభావముల్ శ దొలఁగనీక
వ్రాసితని బ్రజకుపయోగ శ పడునటంచు
నొక్కఁడేని గ్రహించి మే శ లొందెనేని
శ్రమమునకు ఫల ముండెద శ సంతసించు.

(సకేషము)

(ఇది శ్రీనారాయణగార్య విరచితము)

ఓమ్. శాంతిః శాంతిః శాంతిః.

చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామికాస్త్రులుఅండ్సన్స్ వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1939.

స వ రణ ము లు.

శ్రీ	పద్యము	తపస్వి	విష్ణు
శ్రీ	శ్రీ	యా	నీ
11	11	జరిగి	జరిగి
19	42	మొఱంగ	మొఱంగు
21	49	సత్ర	సత్ర
23	53	దగిన వి	దగినవి.
"	"	యివి	యివి
"	59	యై	నై
25	5	పదము	పదవి.
33	4	గన	గనఁ
41	31	లేని	లేని.
45	40	నందు	యందు
47	42	మలనఁ	మలనఁ
51	7	సంకుచితంబు.	సంకుచితంపు
52	10	బొనుపడు	బనుపడు
59	40	పునరుద్ధరణముకై —	పునరుద్ధరణకయి.
61	41	పెల్లదరఁ—	పెల్లదరఁ—
63	6	వెచ్చుపెట్టి—	వెచ్చుపెట్టి.
70	7	ద్రావి నక్షుధా.	ద్రావినక్షుధా
"	8	జనులకాత	జనము లాత
73	19	బట్ట.	బట్టు

